

Roest op het huwelijk tussen woord en klank?

TIJD VAN MUZIEK

De oude relatie tussen woord en klank is niet meer wat ze was, maar misschien houdt dat een uitdaging in voor de toekomst.

Peter Vantyghem verkent de populaire muziek en komt uit bij Het muziek Lod.

De meertaligheid van Het muziek Lod

Op 18 oktober kon in Gent de eerste uitgave van *Crossing Border*, een vernieuwend festival dat zowel woord- als klankkunstenaars (dichters, romanschrijvers en zangers) op het podium wou zetten, in extremis niet doorgaan. Verwonderlijk, omdat de formule in Nederland grote bijval kent en een gelijkaardig initiatief onder een andere naam en organisatie (*De Nachten*) ook in België al succesvol verlopen was.

Verschillende verklaringen werden aangevoerd: het concept op zich was onvoldoende gepromoot, een weekblad had zijn eis om exclusieve sponsoring niet in daden omgezet, te veel artiesten waren onbekend, er was te weinig eigen volk, het zijn moeilijke tijden in het concertwezen. Maar je kon je ook afvragen of de mensen niet gewoon hun desinteresse in deze opsplitsing van woord en muziek hadden laten blijken. De tijd vaart immers een andere richting uit.

Woord en muziek zijn al vele eeuwen, in alle culturen, sterk verbonden. Hoogtepunten waren bijvoorbeeld de chansons van de troubadours, liederen in de Renaissance, de verhalen van Afrikaanse griots, de blues en protestsongs in Amerika, en tegenwoordig hiphop. Telkens spanden beide talen een val om de luisteraar te verleiden. Beschouwen we deze lijn als deel van de traditie van de orale cultuur.

Vandaag lijkt het alsof de innige band tussen woord en klank verstoord wordt. De actuele muziekvernieuwing is gericht op instrumentale muziek. Dat is vooral zo in de zogenaamde 'dance', waar in één adem de klassieke (lineair te volgen) songstructuren ontkend worden en liever geopteerd wordt voor (vrijer toegankelijke) 'klanklandschappen'. Muziek neemt

niet langer zomaar de kenmerken van de woordtaal aan, omdat die taal niet langer in het centrum van de cultuur staat.

Maar waar dan wel?

Ik wil het zo zien: het oude huwelijk tussen woord en klank levert nog wel klassieke kunst af (daarin is opera verwant met punk) en heeft blijvende invloed. Maar tevens zien we vandaag dat allerlei nieuwe verbanden afgetast worden op het kruispunt van muziek, woord, film en theater. *Bernadette* is een bekend succes, Het muziek Lod een uitdagend voorbeeld. Maar er is veel meer.

Ik wil in deze tekst nagaan in hoeverre deze verstoring van de oude relatie een uitdaging voor de toekomst betekent. Daarbij vertrek ik

Bob Dylan / Ken Regan



van het standpunt van de populaire muziek, dus een orale cultuur.

Dylan

Een erg krachtig voorbeeld van de samenkomst van woord en muziek in de twintigste eeuw was de protestsong. Op zijn populairst in de jaren zestig, was dat type folksong hét wapen van een jonge en idealistische generatie. Pas halverwege de jaren tachtig bereikte hiphop een gelijkaardig communaal effect, in zijn essentie weliswaar vooral gericht aan de Afro-Amerikaanse gemeenschap in de VS. Telkens klonk het protest direct en openlijk.

De song als protest, breder gesteld dus als 'bericht', was zeker geen nieuw gegeven. Hij was en is een opvallend voorbeeld in een traditie die de macht van het woord onderkent: het woord is bemiddelaar, drager van de geschiedenis, lofzang (of zijn antipode). Het woord draagt uit, gelooft en doet geloven. De verteller is deel van een gemeenschap en haalt daaruit de kracht om luid en helder te spreken.

Dat alles is bij ons in de voorbije dertig jaar almaar naar achteren geschoven.

Zoals in de literatuur het auctoriele, goddelijke perspectief verdween als gevolg van het groeiend wantrouwen tegenover grote zekerheden, zo verdween ook de overtuigende, communale protestsong. Zoals in de literatuur enkel nog over de eigen geest zekerheid kon bestaan (het belevend ik), gingen vele songschrijvers liever in cryptische bewoordingen over hun eigen ziel schrijven.

Het is een kwestie van taal. In de sixties kon Dylan zingen *The times they are-a-changin'*, en Boudewijn De Groot volgde precies die heldere stijl. Commerciële hits van pakweg Whitney